

Streszczenie

Głównym celem pracy jest rozwiązanie sformułowanego problemu badawczego, jakim jest studium zasad ochrony zabytkowych urządzeń dźwigowych na wybranych przykładach oraz dokonanie oceny możliwości ich uniwersalizacji. Stwierdzono, że na przykładzie historycznych urządzeń dźwigowych możliwe jest opracowanie wytycznych i zasad ogólnych odnoszących się do zabytków sztuki inżynierskiej.

W toku badań pojawiła się także potrzeba obiektywizacji oceny wartości zabytkowych reprezentowanych przez badane urządzenia. Tym samym sformułowano dodatkowy cel pracy, jakim jest opracowanie metody oceny wartości zabytkowej historycznych urządzeń dźwigowych, z ukierunkowaniem na badanie celowości ich konserwacji oraz dokonanie oceny możliwości ich uniwersalizacji, na potrzeby ochrony dziedzictwa sztuki inżynierskiej.

W pracy wykorzystano doświadczenia zawodowe autorki w zakresie ochrony dziedzictwa architektonicznego i techniki oraz wyniki badań naukowych w zakresie wartościowania zabytków publikowane przez Polski Komitet Narodowy ICOMOS. W rozprawie zawarto również syntezę historii rozwoju urządzeń dźwigowych na ziemiach polskich oraz katalog obiektów badawczych, opracowane na podstawie materiałów i informacji pozyskanych w ramach realizowanego przez autorkę projektu naukowo-badawczego, finansowanego ze środków Narodowego Centrum Nauki.

Przeprowadzone badania zorientowane są na zmianę podejścia w zakresie ochrony zabytków sztuki inżynierskiej. Przykład historycznych dźwigów osobowych pokazuje problem zabytkowych urządzeń technicznych, będących jednocześnie środkami transportu i podlegającym ochronie dziedzictwem kulturowym. Wsparta analizą prawną metoda wartościowania może w praktyce ułatwić przeprowadzenie prac legislacyjnych, mających na celu wytworzenie narzędzia administracyjnego umożliwiającego współpracę dwóch organów jakimi są urzędy konserwatorskie oraz Urząd Dozoru Technicznego.

Słowa kluczowe:

dziedzictwo kulturowe, ochrona dziedzictwa, dziedzictwo inżynierskie, zabytkowe dźwigi, dźwigi osobowe, wartościowanie zabytków, dozór techniczny.

Katarzyna Pietrzak

Abstract

The main aim of the work is to solve the formulated research problem, which is the study of the principles of protection of historical lifting devices on selected examples and to assess the possibility of their universalization. It was found that it is possible to work out some guidelines and general principles referring to the monuments of engineering art on the example of historical lifting devices.

In the research, a need also arose to objectivize the assessment of monumental values represented by the examined devices. Thus, an additional aim of the work was formulated. It is to develop a method of assessing the heritage value of historical lifting devices. This method should focus on examining the advisability of their conservation. The possibility of their universalization to protect the heritage of engineering art should also be assessed.

The dissertation uses the author's professional experience in the field of protection of architectural and engineering heritage and the results of scientific research in assessing heritage published by the Polish National Committee of ICOMOS. The dissertation also contains a synthesis of the history of the development of lifting devices in Poland and a catalog of research objects, elaborated based on materials and information acquired within the framework of a research project carried out by the author and financed by the National Centre of Science.

The carried out research is oriented to change the approach towards protecting monuments of engineering art. Historical passenger lifts show the problem of historical technical devices, which are both means of transport and cultural heritage subject to protection. Supported by legal analysis, the valuation method can facilitate legislative works to create an administrative tool enabling cooperation between two bodies, i.e., conservation offices and the Technical Inspection Office.

Key words:

Cultural heritage, heritage protection, engineering heritage, historical elevators, passenger elevators, heritage values assessing, technical supervision.